AAABITS 1923-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу

№ 135 (23064) гъэтхапэм 2024-рэ илъэс къыдэкІы ШЭМБЭТ БЭДЗЭОГЪУМ и 27-рэ

ПСІИ Є ТАФЕНЕТ Є СО

6 +тисайт WWW.ADYGVOICE.RU тихъытыу нэкІ убгъохэр

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Ны-тыхэм яшІошІхэр къыдыхэлъытагъэу

МазэкІэ еджэгъу илъэсыкІэр рагъэжьэжьыщт. Джырэ уахътэм еджапІэхэм ащ зыфагьэхьазыры, игьэкІотыгьэ гьэцэкІэжьынхэр ащыщхэм ащашІых. Республикэм икьэлэ шъхьајэкјэ ахэр пліы мэхъух.

Шъолъыр еджапІэхэм игъэкІотыгъэ гъэ- шъолъырым ипащэу КъумпІыл Мурат яшІуацэкІэжьынхэр ащышІыгъэнхэм игукъэкІ пар- гъэкІэ агъэцэкІэжьыгъэ еджапІэхэм оботиеу «Единэ Россием» къыпкъырыкіи, гіре зидентэу Владимир Путиным дыригъэштагъ. Къэралыгъом ипащэ ипшъэрылъкІэ Урысыем и Правительствэ илъэситфым телъытэгъэ программэ ыштагь - къэралыгьо программэу «Гъэсэныгъэм ихэхъоныгъ» зыфиlорэм къыдыхэлъытагъэу «Гъэсэныгъэм иеджэпІэ системэ гъэкlэжьыгъэныр» зыцlэр.

Мы илъэсым МыекъуапэкІэ игъэкІотыгъэ гъэцэкІэжьынхэр ащэкІох япсауныгъэкІэ лъэкІ макІэ зиІэ сабыйхэр зычІэсхэм, я 35-рэ лицеим, я 10-рэ ыкІи я 15-рэ еджапІэхэм.

Республикэм икъэлэ шъхьа э гъэсэныгъэмкІэ и Комитет ипащэу Олег Черниковым къызэриІуагъэмкІэ, гъэцэкІэжьынхэр федеральнэ, Адыгеим ыкІи къалэм ябюджет мылъкукІэ зэшІуахых.

– Муниципальнэ бюджетымк*l*э гъэсэныгьэм иучреждениехэм ящагухэр зэтырагьэпсыхьащтых, ахэр къызэрэш ыхьагъэхэр зэблахъущтых. АР-м и Правительствэ ыкІи

рудованиякіэрэ псэолъакіэхэмрэ къачіэу цощтых, — къыІотагъ Олег Черниковым.

 Непэрэ мафэм гъэцэкІэжьынхэр зышІыхэрэр кІэух ІофшІэнхэм къафэкІох. ЧІыпІэхэм псэолъэшІын уплъэкІунхэр ашэкІох. Ны-тыхэм якомитетхэм ялІыкІохэр джащ фэдэу лъэплъэх гъэкІэжьынхэр зэрэкІохэрэм.

Я 35-рэ лицеим ипащэу Анастасия Эйхвальд къызэриІуагъэмкІэ, еджапІэу агъэцэк Іэжьыхэрэм ядизайн-проектхэр ашІыхэ зэхъум кІэлэеджакІохэм янэ-ятэхэр ащ чанэу къыхэлэжьагъэх.

- ТиеджакІохэм янэ-ятэхэм яшІошІхэр тшІэн фае. Классхэм ядизайн къызэдыхэтхыгь, ахэр зэрэзэгьэфэгьэщтхэм, шьо зэмл І эужыгьоу агъэфедэщтхэм тахэдагь. Ны-ты комитетхэм джырэ уахътэм зэхащагь «ны-ты уплъэкlункlэ» зэджагъэхэр. Ахэр ежьхэм ашъхьэк і псэольэш іынхэр зэрэк юхэрэм льэпльэх, аш югьэш югьон хъурэм къыкізупчізх, — къыіотагъ лицеим ипащэ.

Непэрэ мафэм ехъулІэу зэпкъырыхын Іофшіэнхэр аухыгъэхэу дэпкъхэмрэ кІашъохэмрэ агъэкІэжьых. Унашъхьэхэр. инженернэ хъытыухэр зэблахъух. ШышъхьэІум иублэгьум кабинетыкІэхэм псэуалъэхэмрэ оборудованияк эмрэ къач а-

мехефым ым медехої зэрэкіохэрэм мы мафэхэм зыщагъэгъозагъ Урысые политическэ партиеу «Единэ Россием» ичІыпІэ къутамэ иліыкіохэм, АР-м и Къэралыгьо Совет - Хасэм ыкІи Мыекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет яхэбзэгъэуцухэм, Мыекъуапэ гъэсэныгъэмкІэ и Комитет яліыкіохэм, мыхэм ягъусагъэх

Мыекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет и Тхьаматэу Джарымэкъо Азмэт къызэриІуагъэмкІэ, псэолъэшІын ІофшІэнхэр зэрэзэшІуахыхэрэм ипсынкІагьэкІэ игъэкІотыгъэ гъэцэкІэжьынхэр пІалъэу агъэнэфагъэм къаухынхэу щытых.

— Хэбзэгъэуцухэмрэ ны-тыхэмрэ зэгъусэхэу апэрэ илъэсэп муниципальнэ псэупіэм иеджапіэхэм гьэцэкіэжьынхэр зэращаш ыхэрэр зауплъэк үрэр. Мыгьэ къыхиубытэрэ объектхэр къэткіухьэхэ зэхъум, мы еджапіэхэм Іоф ащызыш Іэхэрэми, зисабый к Іохэрэми яш Іош Іхэр зэхэтхынхэм мэхьанэшхо иІагь. ЗэкІэ ІофшІэнхэр заухыхэкІэ, гъэсэныгъэм иучреждениехэр экологием, технологическэ шапхъэхэм адиштэхэу ыкІи щынэгъончъэхэу щытынхэ фае, - къыкіигъэтхъыгъ Джарымэкьо Азмэт.

Александра БАЛАБАСЬ.

Министрэхэм я Кабинет изэхэсыгъу

Льэпкь проектхэмрэ къэралыгьо программэхэмрэ, джащ фэдэу Президентэу Владимир Путиным Федеральнэ Зэіукіэм фигъэхьыгъэ Тхыльым къыщигьэнэфэгьэ пшъэрылъхэм ягъэцэкІэн зэрэк Іорэр АР-м иминистрэхэм я Кабинет иІэгьэ зэхэсыгьом зыщытегущы агьэхэм ащыщых. Адыгеим и ЛІышъхьэу Къумпіыл Мурат пшъэрылъ зэрэфишІыгъэм тетэу ар зэрищагъ АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхьаматэ игуадзэу Лыхэсэ Махьмуд. АР-м и Къэралыгъо Совет – Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр ащ хэлэжьагъ.

(Икіэух я 2-рэ нэкіуб. ит).

Адыгеим щыпсэухэу ыкІи ихьакІэхэу лъытэныгъэ зыфэтшІыхэрэр!

Зи Хэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ мэфэкІыр 2024-рэ илъэсым шышъхьэІум и 1-м пчыхьэм сыхьатыр 6-м ЗыкІыныгъэмрэ ЗэгурыІоныгъэмрэ япчэгу щаублэщт.

МэфэкІ Іофтхьабзэхэмрэ концертымрэ анэмыкІзу лъэпкъ Іэпэщысэхэм, тхылъхэм якъэгъэлъэгъонхэр щыІэщтых, зышІоигьохэм ахэр ащэфын алъэкІыщт. Концерт ужым адыгэ джэгу зэхащэщт.

Іофтхьабзэхэм шъуахэлэжьэнэу шъукъетэгъэблагъэ!

Чыопсым изытет зыгорэкІэ къызызэІыхьэкІэ, мэфэкІ Іофтхьабзэхэр Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние шыкІоштых.

ЗэхэщэкІо комитетыр

Министрэхэм я Кабинет изэхэсыгъу

(ИкІэух).

Пшъэрылъхэр гъэцэкlагъэ зэрэхъухэрэр

АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхьаматэ игуадзэ къызэриІуагъэмкІэ, УФ-м и Президент къыгъэуцугъэ пшъэрыльхэр гъэцэк агъэ зэрэхъухэрэм республикэм и ЛІышъхьэу КъумпІыл Мурат лъэшэу ынаІэ тырегъэты. Адыгеим иэкономикэ чІыпІэшхо щеубыты мэкъумэщым. УФ-м и Президент къыгъэуцугъэ пшъэрылъхэм къыдыхалъытэ агропромышленнэ комплексым ылъэныкъокІэ къахьыжьырэр нахьыбэ шІыгъэныр. Ащ пае Адыгеим амал зэфэшъхьафхэр щагъэфедэх. Ахэм ащыщых мэкъумэщ мэхьанэ зиlэ чlыгухэр нахь дэгъоу гъэфедэгъэнхэр ыкІи мелиорацием зегъэушъомбгъугъэныр.

АР-м мэкъу-мэщымкІэ иминистрэу Къуанэ Анзаур къызэриІуагъэмкІэ, шъольыр проектэу «Мэкъумэщ мэхьанэ зиlэ чІыгухэр нахь игъэкІотыгъэу гъэфедэгъэнхэр ыкІи мелиорацием зегъэушъомбгъугъэныр» зыфиlорэм къыдыхэлъытагъзу а Іофтхьабзэм пэјуагъахьэрэ ахъщэм изы Іахь къафалъэгъужьы субсидиехэмкІэ. 2019-рэ илъэсым къыщыублагьэу 2024-рэ илъэсым нэс сомэ миллиони 141,6-рэ къафыхагъэкІыгъагъ. 2019-рэ илъэсым къыщыублагъэу 2023рэ илъэсым нэс мелиорацием къыхиубытагьэр чІыгу гектар 1860-рэ. 2024-рэ ильэсым чІыгу гектар 267,64-рэ фэдизым нагъэсыщт. 2025-рэ илъэсымкІэ а Іофтхьабзэхэр чІыгу гектар 662-мэ ащызэрахьанхэу агьэнэфагь. А пстэуми адакloy республикэм щагъэунэфыгъэх хъызмэтхэу псы къэкІуапІэхэм нахь апэблагьэу щытхэр. Мелиорацием ипроектрэ пынджлэжьыным ихэхъоныгъэ ипрограммэрэ атегъэпсыхьагъэу нахь игъэкІотыгъэу мэкъу-мэщым къыщызфагъэфедэнхэу ахэр агъэнэфагъэх.

Къызэрэхагъэщыгъэмкіэ, мы илъэсыр огъулэу зэрэщытыгъэм нафэ къышіыгъ мелиорацием тапэкіи зегъэушъомбгъугъэным мэхьанэшхо зэриіэр. А проектхэр гъэцэкіагъэ зыхъухэкіэ, чіыгулэжьхэми лэжьыгъэу къахьыжьырэр нахьыбэ хъущт ыкіи мэкъу-мэщымкіэ къызфагъэфедэрэ шіыкіэ-амалхэми ахэхъощт. Ліыхэсэ Махьмуд къыхигъэщыгъ АР-м и Ліышъхьэ ынаіэ лъэшэу зытыригъэтырэ проектым мэхьанэшхо зэриіэр ыкіи мелиорацием иіофыгъохэм нахь игъэкіотыгъэу атегущыіэнхэм пае дэкіыгъо зэхэсыгъо зэхащэнэу пшъэрылъ къафишіыгъ.

УФ-м и Президент ипшъэрылъхэм ягъэцэк эн къыхиубытэрэ лъэныкъо шъхьа вахым зык ващыщ псауныгъэр къэухъумэгъэныр. Адыгеим и Лышъхьэ мызэу, мытюу къызэрэхигъэщыгъэмк вреспубликэм медицинэм ифэюфаш в эреспубликэм медицинэм ифэюфаш в эреспубликэм медицинэм ифэюфаш в эреспубликам медицинэм ифэюфаш в эреспубликам медицинэм ифэюфаш в эреспубликам медицинэм в эреспубликам в эреспублика

бытэрэ псэуалъэхэр агъэцэкІэжьых ыкІи кІэхэр ашІых.

АР-м псауныгъэм икъэухъумэнкІэ иминистрэу Мэрэтыкъо Рустем къызэриІуагъэмкІэ, республикэ программэр гъэцэкІагъэ хъуным пае 2021- 2023-рэ илъэсхэм оборудованиякІэ, автомобильхэр къащэфыгъэх, псауныгъэм икъэухъумэн епхыгъэ псэолъи 6 ашІыгъ ыкІи 6 агъэцэкІэжьыгъ. 2024-рэ илъэсым псэолъи 7-мэ япхыгъэ ІофшІэнхэр агъэцакІэх. Врач амбулатории 5-мэ яшІын аублагъ. Ахэр илъэсэу къихьащтым атыщтых. Джащ фэдэу 2025-рэ илъэсым амбулаторииту ашіынэу рахъухьагъ. Псэупіэу Инэм Іэзапіэ щашіы, къутырэу Гавердовскэм врач амбулаториер шІэхэу къыщызэІуахыщт. Мы лъэхъаным АР-м ипэублэ звено игъэкІэжьын иреспубликэ программэу 2026 - 2030-рэ илъэсхэм ателъытагъэм изэхэгъэуцон макІо. Ащ къызэрэдилъытэрэмкІэ, псауныгъэм икъэухъумэн епхыгъэ псэолъэ 49-мэ игъэкІотыгъэ гъэцэкІэжьын ІофшІэнхэр арашІылІэщтых, псэольэ 37-рэ кІэу ашІыщт.

Цифрэ технологиехэм япхыгьэ Іофшіэнхэри льагьэкіуатэх: телемедицинэ консультациехэр ашіых, электрон шіыкіэм тетэу регистратурэхэм Іофшіэныр ащызэхащэ, медицинэ электрон документхэм яреестри зэхагьэуцо ыкіи нэмыкі Іофтхьабзэхэр зэрахьэх. Пэіудзыгьэ шіыкіэм тетэу врачэу зыфаехэм адэжь зарагьэтхын альэкіы хьугьэ, контакт-гупчэ 122-мкіи зарагьэтхын альэкіы. Мы ильэсыр къызихьагьэм къыщыублагьэу ціыфхэу закъыфэзгьэзагьэхэм япроцент 68-р джащ фэдэ контакт-гупчэхэмкіэ атхыгьэх, врачыр яунэ къэкіоным кіэльэіугьэр проценти 10.

2024-рэ илъэсым «мэкъэ ІэпыІэгъу» зыфиІорэ шІыкІэр къызфагъэфедэу рагъэжьэщт. Операторхэм яІофшІэн ащ къыгъэпсынкІэщт ыкІи закъыфэзгъазэхэрэм япроцент 50 фэдизмэ япхыгъэ лъэІу тхылъхэм Іоф адашІэщт.

Ушэтынхэм якІэуххэр

Адыгеим гъэсэныгъэмрэ шlэныгъэмрэкlэ иминистрэу Евгений Лебедевым еджапІэр къэзыухыхэрэм якъэралыгъо кІзух аттестацие зэфэхьысыжьэу фэхъугъэр къыІотагъ.

Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкІэ, мы илъэсым аттестацием нэбгырэ 1900-рэ хэлэжьагь, ахэм ащыщэу мыгьэ еджапІэр къэзыухыгъэхэр нэбгырэ 1774-рэ зэрэхъухэрэр. ЗыкІ ушэтынхэм нафэ къызэрашІыгъэмкІэ, нэбгыри 10 балли 100 къэзыхыпъэхэр, ахэр зэкІэ Мыекъопэ еджапІэхэм ачІэсыгьэх. ХэпшІыкІэу баллыбэ къэзыхьыхэрэм япчъагъэ хэхъо. Естественнэ-хьисап лъэныкъомкІэ ушэтынхэм якіэуххэр нахьышіу хъугъэх. Хьисапымрэ физикэмрэкІэ гурыт баллыр 10-кІэ нахьыб. Ау гуманитар лъэныкъомкІэ гурыт баллым къыкІичыгъ. Медаль къэзыхьынэу фэягъэхэм япроцент 16-мэ къадэхъугъэп, зыкІ къэралыгъо ушэтын--единетия да мехестинетия егимех

УФ-м и Президент пшъэрылъ зэрафишІыгъэм тетэу икІэрыкІэу ушэтыныр атыжьыным иамал мы илъэсым щыІагъ. АдыгеимкІэ нэбгырэ 410-мэ ар къызфагъэфедагъ, ахэм ащыщэу 283-мэ къафагъэуцугъагъэр нахь дэгъу ашІын алъэкІыгъ. Нэбгыри 115-мэ ащ ишІуагъэкІэ амал яІэ хъугъэ ядокументхэр апшъэрэ еджапІэхэм аратынымкІэ. Мыекъопэ гимназиехэм ачІэс пшъэшъитІумэ медальхэр къахьын алъэкІыгъ икІэрыкІэу ушэтыныр затыжьым балл пчъагъзу яІэм нахь зыкъызэриІэтыгъэм ишІуагъэкІэ. Джащ фэдэу къэралыгъо аттестациеу-9-м ик/эуххэми ахэплъагъэх. Министрэм къызэриІуагъэмкІэ, кІэлэеджакІохэм шІэныгъэ дэгъу къагъэлъэгъуагъ, ау бжыхьэм ушэтынхэр зытыжьын фаеу хъущтхэри къахэкІыгъэх.

Саугъэтхэм якъэухъумэн

Къэлэгъэпсынымрэ архитектурэмрэ ясаугъэтхэр къэухъумэгъэнхэм иlофыгъуи шъхьафэу тегущыlагъэх. Владимир Путиным Федеральнэ Зэlукlэм фигъэхьыгъэ Тхылъым игъо щафилъэгъугъ Урысыем щыпсэурэ цlыф лъэпкъхэм якультурнэ кlэн къыхиубытэрэ псэуалъэ-

хэм якъэухъумэнкІэ пІэлъэ кІыхьэм тельытэгъэ программэ зэхагъэуцонэу. Адыгеим ихэбзэ къулыкъухэм а Іофыгьохэм лъэшэу анаІэ атырадзагъ. АР-м и Ліышъхьэ пшъэрылъ къызэрафишІыгъэм тетэу Мыекъуапэ ижъырэ теплъэу иІагъэр зыпкъ игъэуцожьыгъэнымкІэ Іофтхьабзэхэр зэрахьэх. Пушкиным и Унэ игъэкІотыгъэ гъэцэкІэжьынхэр рашІылІагъэх, травматологическэ Іэзапіэр зычІэтыгъэ тарихъ унэм ышъхьэ зэблахъугъ. Концерт залэу «Налмэсыр» зычІэт унэри агъэцэкІэжьы. Ар культурнэ кІэным ипсэуалъэхэм ахахьэрэп, ау архитектурнэ ыкІи тарихъ шІогъэшхо иІ.

Республикэм икультурнэ кІэн къыхиубытэрэ псэуалъэхэм якъэухъумэнкІэ ыкІи ягъэфедэнкІэ ГъэІорышІапІэм ипащэу ЦІыпІынэ Рустем къызэриІуагъэмкІэ, къэлэгъэпсынымрэ архитектурэмрэ ясаугъэт 49-рэ республикэм ит. Ахэм ащыщэу 42-р Мыекъуапэ дэт. 2023-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу республикэ мэхьанэ зиІэ культурнэ кІэным ипсэолъэ заулэ зыпкъ игъэуцожьыгъэнымкІэ Іофшіэнхэр ащагъэцакіэх: чіычіэгъ іэзэгъупсыхэмкІэ зыщяІазэхэрэ унэр, медицинэ колледжыр, пчыхьэ еджапІэу N 1-р. УФ-м зыкъэухъумэжьынымкІэ и Министерствэ республикэ мэхьанэ зиlэ культурнэ кІэным ипсэуалъэу «Зиньковецкэм и Ун (офицерхэм я Ун)» зыфигорэр зыпкъ игъэуцожьыгъэнымкіэ Іофшіэнхэр зэшіуехых. Джыри псэольэ заулэхэм япхыгъэ проект-сметэ тхылъхэр мы лъэхъаным зэхагъэуцо: республикэ гъэзетхэм яредакциехэр зычІэт унэр, къэлэ гупчэм ит унитюу ыпэкіэ кІэлэцІыкІу цэ ІэзапІэ ыкІи МВД-м иеу щытыгъэхэр.

ІофшІэн ягъэгъотыгъэныр

АР-м иминистрэхэм я Кабинет изэхэсыгъо щыхэплъагъэх республикэ къэралыгъо программэу «Ціыфхэм Іофшіэн ягъэгъотыгъэныр» зыфиюрэм. 2024-рэ илъэсым иапэрэ кіэлъэныкъо зэшіуахыгъэхэм къащыуцугъ АР-м и Гъэюрышіапіэ ипащэу Галина Цыганковар. Илъэсныкъом ціыфэу закъыфэзгъэзагъэхэм япроцент 55,5-рэ фэдизмэ гупчэхэм юфшіэн арагъэгъотыгъ. Къызфагъэфедэн алъэкіыщт чіыпіэ нэкіхэу щыіэхэм ягъэунэфын зызэхащэм къызэрэчіэкіыгъэмкіэ, рабочэ чіыпіэ нэкізу щыіэр мини 5-м ехъу.

Федеральнэ проектэу «ЦІыфхэм Іофшіэн ягъэгъотыгъэныр» зыфиІорэм къыдыхэлъытагъэу мы илъэсым сэнэхьат егъэджэныр афызэхащэнэу нэбгыри 155-мэ ялъэіухэм адырагъэштагъ. Піэлъэ гъэнэфагъэкіэ Іоф ашіэн амал аратыгъ нэбгырэ 1381-мэ. Іофшіэн зымыгъотыхэрэм ащыщэу нэбгыри 138-мэ ежь яунэе Іоф рагъэжьагъ. Ліыхэсэ Махьмуд пшъэрылъ афишіыгъ хэушъхьафыкіыгъэ дзэ операцием иветеранхэм ыкіи ахэм яунагъохэм арысхэм Іофшіэн ягъэгъотыгъэнымкіэ икъоу анаіэ атырагъэтынэу.

AP-м и Ліышъхьэ ипресс-къулыкъу къытыгъэ къэбархэмкіэ ТХЬАРКЪОХЪО Сафыет.

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет – Хасэм ия 38-рэ зэхэсыгъо 2024-рэ илъэсым бэдзэогъум и 30-м щыІэщт.

Іофыгьоу зытегущыІэщтхэм мы къыкІэльыкІохэрэр ахагьэхьагьэх: Адыгэ Республикэм ихэбзэгьэуцугьэхэу «Адыгэ Республикэм икъэралыгьо хабзэ икъулыкъухэм псыхэм япхыгьэ зэфыщытыкІэхэр, чІычІэгьым ибаиныгьэхэм япхыгьэ Іофхэр гъэтэрэзыгъэнхэм алъэныкъокІэ полномочиеу яІэхэр гьэунэфыгъэнхэм ехьылІагъ», «КІэлэцІыкІу ибэхэм ыкІи ны-тыхэр зышъхьарымытыжьхэм зычІэсыщтхэ унэхэр ятыгъэнхэм ехьылІагъ» зыфиІохэрэм язаконопроектхэм ятІонэрэу ахэплъэгъэныр; Адыгэ Республикэм изаконхэу «АпэрэыкІи ятІонэрэ сабыир къызафэхъукІэ зэтыгъо ахъщэ ІэпыІэгъоу аІэкІагъэхьащтым ехьылІагъ», «Адыгэ Республикэм 2024-рэыкІи 2025 — 2026-рэ илъэсхэмкІэ иреспубликэ бюджет ехьылІагъ», «ЧІыпІэ зыгъэІорышІэжьыным ехьы-

піагъ», «Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим икъэухъумэн епхыгъэ полномочиехэу Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икъулыкъухэм къафэгъэзагъэхэр гъэцэкlагъэ хъунхэм ехьылlагъ», «Муниципальнэ образованиехэм ягъунапкъэхэм зэхъокlыныгъэхэр афэшlыгъэнхэм ехьылlагъ», «Ныбжьыкlэ политикэм ылъэныкъокlэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икъулыкъухэм яполномочиехэм яхьылlагъ», «Фэтэрыбэу зэхэт унэхэм ащыпсэухэрэм зэдыряеу щыт мылъкур игъом гъэцэкІэжьыгъэнымкІэ Іофыгъо заулэхэм яхьылІагъ» зыфиІорэ законопроектхэм апэрэу ахэплъэгъэныр ыкІи нэмыкІ Іофыгъохэр.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет – Хасэм изэхэсыгъо Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэ и Координационнэ гупчэ пчэдыжьым сыхьатыр 10-м щырагъэжьэщт.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет – Хасэм и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЭР

Шхъомч чъыгым икъэухъумэн

Ары зыфэгьэхьыгьагьэр АР-м и Кьэралыгьо Совет – Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэмрэ ащ игуадзэу Цэй Эдуардрэ зэхэсыгьоу зэхащэгьагьэр. Мы льэныкьом фэгьэзэгьэ министерствэхэмрэ къулыкъухэмрэ яліыкохэр, шіэныгъэлэжьхэр ащ хэлэжьагьэх.

Іофтхьабзэр шъолъыр Парламентым зекІонымкІэ, экологиемкІэ ыкІи чІыопсым игъэфедэнкІэ и Комитет ипащэу Евгений Саловым къызэјуихыгъ. Ащ къызэријуагъэмкІэ, шхъомч чъыгэу («конский каштан» зыфаlохэрэр) Мыекъуапэ иурамхэм атетхэм «минирующая» зыцІэ хъунэ лъэпкъыр къахэхьагъ. Специалистхэр чъыгхэм къарыкоштым зэригъэгумэкІыхэрэр депутатым къыхигъэщыгъ. Пкlашъэм хъунэр зытетlысхьэкlэ, псэу кІэтыр къыкІешъушъ, егъэфыкъо, ащ ыпкъ къикІэу чъыгыр махэ мэхъушъ, охътэ кlэкlым уз къыхэхьэ.

Мы хьаціэ-піэціэ лъэпкъым псынкіэу зеушьомбгьу, ильэс кьэс чьыгхэм атесыр нахьыбэ мэхъу, лъэшэу иягъэ арегьэкІы. Зэхэсыгьом къызэрэщыхагьэщыгъэмкІэ, Адыгеим изакъоп гумэкІыгъор зэрылъыр, Урысыем ишъолъыр 24-мэ а хъунэ лъэпкъыр ащагъэунэфыгъ.

Ащ узэрэпэшіуекіон плъэкіыщт шіыкІэхэм специалистхэр къатегущыІагьэх. ШІэныгъэлэжьхэу Алексей Бибинымрэ Евгений Грабенкэмрэ Калининградскэ хэкум щагъэфедагъэу, зишІуагъэ къэкІуагъэм анаІэ тырарагъэдзагъ. Зигугъу къашІыгъэр хьацІэ-пІацІэу е хьампІырашъоу зиягъэ къэзыгъакІохэрэр чъыгым къыримыгъэкІолІэнхэу «феромон» зыфаlорэ биологическэ веществохэр чъыгхэм апылъэгъэнхэр ары. ЯтІонэрэу зигугъу къашІыгъэр чъыгым «исосудистэ системэ» мастэкІэ уц хэбгъэхъоныр

Джащ фэдэу пкlашъэхэр къызпытэ-

къужьхэкІэ, игъом ахэр Іупщыхэу бгъэстыхэмэ ишІогъэшхо къакІоу къаІуагъ. Ахэм захэзыгъэбылъыхьэгъэ хъунэр машІом дэкІодыщт. Анахь шъхьаІэу къыхагъэщыгъэр мы шІыкІэхэм цІыфым, псэушъхьэхэм, бжьэхэм е нэмыкІэу шІуагъэ къэзытырэ хьацІэ-пІацІэхэм яягьэ зыпари зэрарамыгьэкІырэр ары.

ИкІэухым, пстэури къызэфахьысыжьзэ,

ЦІыфхэм зызщагьэпсэфыщт ыкІи яуахьтэ зыщагьэкІощт чІыпІэ зэтегьэпсыхьагьэхэр шІыгьэнхэр ары «Іэрыфэгьу кьэлэ щыГакІэ

шъхьаlэу иlэр. УФ-м и Президентэу Владимир Путиныр кlэщакlo

гъэпсыгъэныр» зыфиюрэ федеральнэ проектым пшъэрылъ

щыlакlэр» зыфиlорэм ипхырыщын пае ар аштагъ.

зыфэхьугьэ льэпкь проектхэм ащыщэу «ПсэупІэр ыкІи кьэлэ

хъунэм пэшlуекlорэ шlыкlэхэр зыщаушэтыщтхэ чІыпІэ агъэнэфагъ. Шхъомчым икъызэтегъэнэн къэлэ паркым къыщырагъэжьэнкІэ енэгуягъо. Владимир Нарожнэм тишъолъыр иохабзэ къыдалъытэзэ, охътабэ тырамыгъашІэу хьацІэ-пІаціэр зэрагьэкіодыщт программэр агьэхьазырыныр шюкі зимыіэ юфэу зэрэщытым къыкІигъэтхъыгъ.

Лъэпкъ проектхэр

Палъэхэм адиштэу

пчъагъэ хъугъэу щыпхыращы. Мыщ дэжьым къыщыхэгьэщыгьэн фаер ащ къыдыхэлъытагъэхэм ягъэцэкІэнкІэ республикэр шъолъыр анахь чанхэм зэращыщыр

Адыгеим проектыр илъэс транспортымкіэ, псэупіэ-коммунальнэ ыкІи гьогу хъызмэтымкІэ и Министерствэ къызэритыгъэмкІэ, 2019-рэ илъэсэу республикэм ар зыщырахьыжьагъэм къыщыублагъэу 2023-м ары. АР-м псэолъэшІынымкІэ, ыкІэм нэс пштэмэ, фэтэрыбэу

зэхэт унэхэм ящагу 216-рэ агъэкІэжьыгъ, общественнэ чІыпІи 106-рэ зэтырагъэпсыхьагь е кізу ашіыгь. Пстэумкіи сомэ миллиарди 2,5-м ехъу

ахэм апэlухьагь. БлэкІыгъэ 2023-м изакъоу пштэмэ, мы лъэпкъ проектым къыдыхэлъытагъэу общественнэ чІыпІэ 11 ыкІи фэтэрыбэу зэхэт унэхэм ящагухэу 31-рэ агъэкІэжьыгъ. Ащ зэкІэмкІи сомэ миллион 359,3-рэ тефагъ.

Джы мы къихьэгъэ 2024-м общественнэ чІыпІи 8 ыкІи щагу 32-рэ республикэм щагъэкІэжьынэу агьэнэфэгьагь. АР-м псэолъэшІынымкІэ, транспортымкіэ, псэупіэ-коммунальнэ ыкІи гъогу хъызмэтымкІэ и Министерствэ къызэритыгъэмкІэ, Мыекъуапэ къыщыхахыгъэгъэ щагу 21-р зэтырагъэпсыхьажьыгъах. Ахэм ялъэсрыкІо ыкІи автомобиль гъогухэр агъэцэкІэжьыгъэх, тІысыпіэхэр, хэкіитэкъупіэхэр кізу ащагьэуцугьэх, чъыгэу адэтхэм апыупкlыхьагъэх, гъэпсэфыпlэ чІыпІэхэр, автотранспорт уцупІэхэр агъэпсыгъэх, кІэлэціыкіу джэгупіэхэр ащагъэцэкІэжьыгъэх, щагухэр чэщырэ къэнэфынхэу ашІыгъ. Къэлэ администрацием къызэритыгъэмкІэ, сомэ миллиони 94,4-рэ Іофшіэнхэм апэіухьагь. піальэхэм адиштэу зэкІэри ашІыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Гьогум ишІын фежьагьэх

«Щынэгьончьэ ыкІи шэпхьэшІухэм адиштэрэ автомобиль гьогухэр» зыфиІорэ льэпкъ проектым къыдыхэльытагьэу мыгьэ республикэм щагьэцэк Іэжьынэу агъэнэфагъэхэм Кощхьэблэ районым игьогу Іахьэу нахь кІасэу ахагъэхьожьыгъэм игъэиэкІэжьын фежьагъэх. ШышъхьэІу мазэм ыкІэм нэс аухынэу ары гьогушІхэм гүхэлъэү яІэр.

Километрих фэдиз хъурэ Іахьыр Мыекъуапэ икІэу къалэу Карачаевскэ кІорэ гьогум щыщ. Ащ ия 79-рэ километрэу Кошхьэблэ районым игъунапкъэхэм адэжь щыІэр «Адыгеяавтодорым» аригъэгъэцэк Іэжьынэу ыгъэнэфэгъэ чІыпІэхэм яя 18-рэ хъугъэ.

Илъэс планым зызэрэрагьэушъомбгъугъэ ахъщэр шъолъыр бюлжетым къыхэкІыгъ. Электроннэ шіыкіэм тетэу зэнэкъокъур зэхащагъ, Кощхьэблэ районым игъогушІ хъызмэтшІапІэ зэзэгьыныгьэм дыкІэтхагьэх. ПстэумкІи сомэ миллиони 150рэ Іофшіэнхэм атефэщт.

«Адыгеяавтодорым» къызэрэщаІуагъэмкІэ, гъогум изытет ауплъэкіуи, ціыфхэм ялъэіу къыдалъытэзэ, а Іахьыр агъэкІэжьыщтхэм ахагьэхьагь.

Непэ шъолъыр гьогоу республикэм иІэм ипроцент 63,5-р шапхъэхэм адештэ, мыр загъэцэкІэжькІэ, а пчъагъэм джыри хэхъощт. Арэу щытми, пчъагъэхэр арэп анахь шъхьа эр. Къоджэ гьогухэм язытет нахьышІу

шІыгъэныр лъэпкъ проектым пшъэрылъ шъхьаІэу иІэхэм

Мыекъуапэ икІэу Карачаевскэ кіорэ гъогум станицэу Джаджэр, поселкэу Псыбэ ыкІи станицэу Зеленчукскэр зэпечых. Арышъ, ар мэкъумэщ хъызмэтшіапіэ зиіэхэми, республикэм ирайонищмэ арысхэми, гъунэгъу шъолъырым щыпсэухэрэми зэдагъэфедэ. Анахь къутэгъэ чыпізэр игьом гьэцэкізжыыгъэнхэр пшъэрылъ шъхьаlэv республикэ пащэхэм гьогушІхэм къафагъэуцухэрэм ащыщ.

Гъогу Іахьэу зыфежьагъэхэм асфальтэу телъыр тырахыщт, иутыгъэу иІэхэр агъэсэищтых, нэужым зэщиз ашІынышъ, кІэу

тыралъхьажьыщт. Джащ фэдэу гьогу гьунэхэр агьэпытэщтых, тамыгъэхэр тырагъэуцощтых е зыщищык агъэм щагъэтхъыщтых.

Адыгэ автоном хэкур зызэхащагъэм ехъул Гэу

ТиегъэшІэрэ жъуагъох

Черкес (Адыгэ) автоном хэкур Адыгэ автоном хэку зашlыжьыгьэр непэ илъэс 96-рэ хъугъэ. Нахь игъэкlотыгъэу сэ сыкъызтегущыlэмэ сшlоигъор общественнэ-политическэ lофышlэшхохэу, Адыгэ автоном хэкум изэхэщэн-гъэпсын чанэу дэлэжьагъэхэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрыерэ Сихъу Сэфэрбыйрэ.

Адыгэ лъэпкъым щыlэкlакіэ иlэ хъунымкіэ зышъхьамысыжьэу лэжьагъэ Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые. Ар мэлылъфэгъум и 28-м, 1883-рэ илъэсым къуаджэу Хьащтыку къыщыхъугъ. Шыхьанчэрые яти, яни лэжьэкіошхоу щытыгъэх, ежьыри иціыкіугъом щегъэжьагъэу іофшіэн хьылъэр зыфэдэр дэгъоу ышіэщтыгъэ. 1899-рэ илъэсым Пэнэхэс дэтэу зы класс нахь мыхъурэ еджапіэр къеухышъ, 1905-рэ илъэсым апэрэу адыгэхэмкіэ фельдшер сэнэхьат егъоты. Ащ нэужым Екатеринодар къэлэ управэм, сымэджэщым ыкіи хъызмэтыші еджапіэм ащэлажьэ.

Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые революционнэ Іофшіэныр жьы дэдэу ригъэжьагъ. Лэжьакіохэм зэхащэгъэ кружокхэм чанэу ахэлажьэщтыгъэ ыкіи ащ къыхэкізу 1908-рэ илъэсым аубыти, Пшызэ хэкум рагъэкіыгъ. Ащ нэужым Осетием щыіагъ, етіанэ Новороссийскэ зигъази революционнэ Іофым зиригъэушъомбгъугъ.

1917-рэ илъэсым Февраль революцием ыуж Хьахъуратэр Екатеринодар макlо ыкlи хабзэр Советхэм аратыным фэшl чанэу мэлажьэ. Пшызэ шъолъыр Совет хабзэр зыщагъэпсыгъэм щегъэжьагъэу щыlэкlакlэм иlофтхьабзэхэм псэемыблэжьэу ахэлажьэ. Граждан заор къызежьэм Деникиным пэуцужьыгъэ дзэм Шыхьанчэрые хэтыгъ. 1920-рэ илъэсым Хьахъуратэр ежь ишlоигъоныгъэкlэ Буденнэм идзэ хэхьагъ.

Коммунистическэ партием и Пшызэ шъолъыр икомитет иунашъокіэ Хьахъуратэр Новороссийскэ къыращыжьи исполкомым щылэжьэнэу агъэнэфагъ. 1921-рэ илъэсым бэдзэогъум и 20-м Шыхьанчэрые Горскэ исполкомым итхьаматэу агъэнэфагъ. А уахътэм щегъэжьагъэу Хьахъуратэр лъэпкъ Іофхэм нахь афэгъазагъэу хъугъэ ыкіи Пшызэ шъолъырымрэ хыіушъом щыпсэурэ адыгэхэм хэушъхьафыкіыгъэ автономие яіэным дэлажьэ.

Шъыпкъэу піощтмэ, хэку автономием игъэпсын къиныгъо зэфэшъхьафэу къыпыкіыщтыгъэр бэдэд. Ахэр зэкіз зэпачыгъэ Хьахъурэтэ Шыхьанчэрыерэ Сихъу Сэфэрбыйрэ. Хэку автономиер адыгэмэ зэрящыкіагъэр ахэм мызэу, мытіоу ВЦИК-м и Президиум къыщаізтыгъ. Ащ дэгъоу къегъэлъагъо автономием икъыдэхын Іоф псынкізу зэрэщы-

мыгъэр. 1922-рэ илъэсым бэдзэогъум и 27-м ВЦИК-м и Президиум унашъо ышІыгъ Черкес (Адыгэ) автоном хэкур агъэпсынэу. Автономием хэхьанэу щытыгъэхэр адыгэ чылэхэу Мыекъуапэ ыкіи Екатеринодар отделхэм ахэтыгъэхэр ары. 1922-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 7-м щегъэжьагъэу и 10-м нэс къуаджэу Хьакурынэхьаблэ Адыгеим ихэку Совет изэфэс щырекіокіыгъ ыкіи Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые хэку исполкомыи итхьаматэу агъэнэфагъ.

Хэку автономием ылъапсэ пытэ хъунымкіэ мэхьанэшхо иіагъ тхакіэрэ еджакіэрэ ціыф жъугъэхэм зэрагъэшіэнымкіэ. Хьахъуратэр кіэщакіо афэхъугъ культпоходэу Адыгеим щашіыщтыгъэхэм. Ахэм чанэу ахэлажьэщтыгъэх кіэлэегъэджэ техникумым иеджакіохэр.

Адыгэ хэку автономием ылъапсэ нахь пытэ хъунымкІэ мэхьанэшхо иІагъ колмехехидовать нешехеск мехеох ягъэпсын. А лъэхъаным бэмэ ашІошъ хъущтыгъэ щыІэкІакІэм игъэпсын псынкІэ хъунэу. Ащ къыхэкІэу къиныгъо зэфэшъхьафэу апэкІэ къикІыщтыгъэхэр зэхашІэщтыгъэхэп ыкІи псынкІэу зэпачыщтыгъэх. Шюшъхъуныгъэу яюм кючю ин къаритызэ апэрэ пятилеткэм цІыфхэр лажьэщтыгъэх, стахановцэхэр, лэжьэкІо пэрытхэр бэ хъущтыгъэх. Гуетыныгъэ хэмылъэу улэжьэныр емыкlукІэ алъытэщтыгъэ. Джащ фэдэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые икіэщакіоу Адыгэ консервышІ комбинатыр Яблоновскэм щагьэ-

1922-рэ илъэсым щегъэжьагъэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые Къэралыгъо Советхэм язэфэс ліыкіоу хадзыщтыгъ. Пшъэрылъэу фашіыщтыгъэр зэкіэ дэгъоу ыгъэцакіэщтыгъэ.1932-рэ илъэсым щегъэжьагъэу 1935-рэ илъэсым нэс ар ВКП(б)-м ихэку обком иапэрэ секретарэу лэжьагъэ.

Шыхьанчэрые фэгъэхьыгъэу Москва агъэхьыщт характеристикэм мыщ фэдэ итхэгъагъ: «Политикэм хэшlыкlышхо фыриl. Іэдэбышхо хэлъ. Шэн гъэтlылъыгъэ хэлъ. Адыгэ хэкум анахь коммунист чанэу исымэ ащыщ. Лъэпкъ политикэр дэгъоу зэрехьэ, хэукъоныгъэ ышlырэп. ЦІыфхэм лъэшэу агъэлъапlэ».

Хьахъуратэм акъылышхо иlагъ, зэкlэ lофэу зэшlопхын фаехэм гу алъитэщтыгъ, анахь дэгъоу зэрэбгъэпсыщтым егупшысэщтыгъэ. Сыд фэдэрэ lофыгъо рагъэжьагъэми, лъэпкъым ишlуагъэ зэрекlыщтыр ары ренэу зыпылъыгъэр. Шыхьанчэрые ренэу ыlощтыгъэ: «Анахь пшъэрылъ шъхьаlэу тиlэр цlыфхэм тафэлэжьэнэу ары».

Зыгъэпсэф имыlәу lоф зәришlәщтыгъэм Хьахъуратэм ипсауныгъэ зэщигъэкъуагъэ. 1933-рэ илъэсым Шыхьанчэрые апэрэ инфаркт иlагъ, ятlонэрэр 1935-рэ илъэсыр ары. 1935-рэ илъэсым чъэпыогъум и 5-м илъэс 53-рэ нахь ымыныбжьэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые идунае ыхъожьыгъ. Шыхьанчэрые Краснодар къащэжьыгъ ыкlи чъэпыогъум и 10-м щагъэтlылъыгъ. Лъэпкъым чlэнэгъэшхо ышlыгъ, Адыгэ хэкур щыlэкlакlэм зэрэфакlорэ гъогур инэу къызэтеуцуагъ.

palo хъужьыгъэ. Къалэхэу Краснодар, Мыекъуапэ иурамхэм ащыщхэм ыцlэ ахьы, республикэм икъэлэ шъхьаlэ саугъэт щыфагъэуцугъ.

Адыгэ хэкум игьэпсын чанэу дэлэжьагьэмэ ащыщ общественнэ-политическэ ІофшІэкІошхуагьэу Сихъу Сэфэрбый. Ар цІыф Іуш дэдэу, гьэсэныгьэ-шІэныгьэ дэгъу зы ІэкІэльэу, ильэпкъ паемэ, зышъхьамысыжьыщтхэм ащыщыгь. Сэфэрбый зыхэтыгьэ уахътэм икъиныгьохэм ямыльытыгьэу, адыгэ льэпкъыр шъхьафит гьогум тещэгьэным мыпшъыжьэу дэлэжьагь.

Сихъу Сэфэрбый 1887-рэ илъэсым къуаджэу Бгъуашэхьаблэ къыщыхъугъ. Медресэ еджапІэр къыухыгъ, етІанэ Мыекъуэпэ горскэ еджапІэмрэ Пшызэ шъолъыр кІэлэегъэджэ семинариемрэ къыухыгъэх. 1911—1914-рэ илъэсхэм кІэлэегъаджэу Іоф ышІагъ.

Сихъу Сэфэрбый совет хабзэр зыщагъэпс лъэхъаным апэрэ к1элэегъаджэу ти1агъэмэ ащыщыгъ. Ау Сэфэрбый кlалэхэр ригъэджэн закъом къыщыуцу-

гъэп. ШІэныгъэу ыгъотыгъэмкІэ адыгэ педагог-просветитель ыкІи ІофышІэ инэу ащ зыкъигъэлъэгъуагъ. Сихъур ІофшІэпІэ зэфэшъхьафхэм аlутыгъ ыкlи lэнэтlэ зытІущхэр зэдигьэцакІэщтыгь. 1921-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу Адыгэ хэку исполкомым народнэ гъэсэныгъэмкІэ иотдел ипащэу лажьэщтыгьэ. Ащ дыкІыгьоу Адыгэ хэку исполкомым итхьаматэ игуадзэщтыгъ. 1927-рэ илъэсым Ростов крайоном иинспекторщтыгъ, 1928-1929-рэ илъэсхэм Мыекъопэ педтехникумым ипэщагь. Ащ фэдиз Іофтхьабзэхэм акІыгъужьэу общественнэ Іофыгъуабэ зэшІуихыщтыгъэ Сихъу Сэфэрбыи. ЕтІани уахътэ хигъуатэщтыгъэ культурэм, народнэ гъэсэныгъэм, тарихъым, этнографием, краеведением, лъэпкъым ишэн-хабзэхэм яхьылІагьэу материалхэр

Сихъум идунэееплъыкіэ зыпкъ зыщиуцуагъэр Кубанскэ кіэлэегъэджэ семинарием щеджэ зэхъур ары. Литературэм иклассикхэу А.С. Пушкиным, М.Ю. Лермонтовым, И.А. Крыловым, Т.Г. Шевченкэм, К.Л. Хетагуровым атхыгъэхэм Сэфэрбый бэу яджэщтыгъ. Ахэм шіэныгъэу ахигъотагъэм ишіогъэшхо къекіыгъ. Тарихъым фэгъэхьыгъэ наброскэхэр ышіыщтыгъэх, публицистическэ статьяхэри ытхыщтыгъэх.

Сихъу Сэфэрбый итхыгъэхэм адыгэ пъэпкъым ищыІэкІэ-псэукІэ, идунэееплъыкІэ ыкІи идунэегурыІуакІэ игъэкІотыгъэу къащигъэлъагъоштыгъэ.

ЦІыфхэр гъэсэныгъэм фэщэгъэнхэ зэрэфаем фэгъэхьыгъэ статьяхэр Сихъум етхых. Гупшысэ шъхьаlэу ахэм ахэлъыр лъэпкъыр адрэ лъэпкъыбэу дунаим тетхэм ахэмыкlокlэжьыным пае ищыкlэгъэ шlэныгъэхэмрэ lэпэlэсэныгъэхэмрэ зэригъэгъотын зэрэфаер ары.

Совет хабзэм илъэхъан адыгэмэ яlоф нахьышlу зэрэхъугъэр Сэфэрбый дэгъоу къегъэлъагъо. Еджапlэхэм ныдэлъфыбзэ ачlэлъын фаеу ыlощтыгъ. Илъэпкъ шlэныгъэм игъогу тещэгъэнымкlэ lофыгъо зэфэшъхьафэу зэшlуихыщтыгъэмэ ащыщ урысыбзэм, ныдэлъфыбзэм зэрэрагъэджэщтхэ тхылъхэр зэритхыщтыгъэр. Ащ дыкlыгъоу lэпыlэгъу литературэм иухьазырыни Сихъур чанэу дэлажьэ. Етlани хьарыфылъэ зэхэгъэуцогъэнымкlэ Сэфэрбый lофшlэнышхо зэшlуихыщтыгъ. Ащ нэмыкlэу, кlэлэегъаджэхэм апае курсхэр зэхищэщтыгъэх.

1921-рэ илъэсым КъушъхьэчІэсхэм яисполком (Кубано-Черноморский горский исполком) зызэхащэм. Сихъу Сэфэрбый тхьаматэу фашІыгъ. ЗэкІэ Советхэм язэфэсэу щы агъэхэм Сихъур чанэу ахэлажьэ. 1922-рэ илъэсым тыгъэгъазэм Хьакурынэхьаблэ щызэхащэгъэ зэфэсым икіэщакіомэ ащыщыгъ Сихъур. Адыгэ хэку автономием игъэпсын Сэфэрбый псэемыблэжьэу дэлэжьагъ. Адыгэмэ автономие зэряІэн фаер къыхигъэщэу Сихъум тхыгъэ кІэкІ зэхигъэуцуи лъэпкъ ІофхэмкІэ Наркоматым иліыкіоу Клингер ритыгьагь. Хэку автономием изэхэщэн фэгъэхьыгъэу Сихъу Сэфэрбый Сталиным дэжь кІо-

1922-рэ илъэсым щегъэжьагъэу Сихъу Сэфэрбый Хэку исполкомым итхьаматэ игуадзэу лэжьагъэ. Тыдэ зигъэзагъэми, Сэфэрбый анахьэу ына!э зытетыщтыгъэр гъэсэныгъэ-егъэджэн Іофыгъохэр ары. 1925-рэ илъэсым к!элэегъэджэ техникумыр къызэ!уахынымк!э Сихъур к!эщак!о фэхъугъ.

1925—26-рэ илъэсхэм Сэфэрбый шІэныгъэлэжь цІэрыІохэу Н.Ф. Яковлевымрэ, А.Н. Генкомрэ ягъусэу адыгэ хьарыфым изэхэгьэуцон дэлэжьагь. Сихъур зыфэбанэщтыгъэр адыгэ пстэуми зы хьарыф яІэнэу ары. А Іофым Іэшъхьэмэфэ Даути хигъэлэжьэнэу фэягъ. ЕтІани Сэфэрбый зыкІэлъэІущтыгъэр Москва дэт апшъэрэ еджапІэ горэм адыгэмэ якультурэкІэ рагъэджэнэу кафедрэ къызэІуахынэу арыгъэ. Адыгэ хьарыфыр зэрэгьэпсыгьэщтым фэгьэхьыгъэу Сихъум тхылъ гъэнэфагъэ фигъэхьыгъ профессэрэу А.Н. Генко. Ащ нэмыкІэу Сэфэрбый ыгъэгумэкІыштыгьэ. Нэгьумэ Шорэ ыкІи Бэрсэй Умарэ атхыгъэхэр къагъотынхэшъ Адыгеим къаратыжьынхэу. АщкІэ Сэфэрбый зэлъэІугьагьэр Ленинград щеджэщтыгьэу КІубэ Щэбан ары.

1930-рэ илъэсым Іоныгъо мазэм лажьи хьакъи имыlэу Сихъур агъэтlысыгъ. Хьапс тыралъхьагъ, Беломорканалым ишlын хэлэжьагъ, нэмыкі каналхэми — Волго-Донскоим, Москва ыцlэкlэ щытым ыкlуачlэ ахилъхьагъ. 1956-рэ илъэсым къалэу Краснодар къыгъэзэжьыгъ. Сэфэрбый мэкъуогъум и 11-м, 1960-рэ илъэсым аухыижьыгъ. 1966-м ащ идунае ыхъожьыгъ

Хьахъурэтэ Шыхьанчэрыерэ Сихъу Сэфэрбыйрэ а зы уахътэм щыlагъэх, loф зэдашlагъ. Тlури псэемыблэжьэу ялъэпкъ фэлэжьагъэх. Ахэм шlушlагъэу лъэпкъым фыряlэр мыухыжь.

ПЭНЭШЪУ Аскэр, гуманитар ушэтынхэмкіэ Адыгэ республикэ институтым июфыші.

ШІукІэ тыгу илъыщт

Тарихъ шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу, Адыгэ Республикэм шІэныгъэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэшхоу, Урысые Федерацием апшъэрэ сэнэхьат гъэсэныгъэмкІэ иІофышІэ гъэшІуагъэу ШъхьакІумыдэ Аслъан Сетэ ыкъор — адыгэ шІэныгъэлэжъ анахъ цІэрыІохэм зыкІэ ащыщыр псэугъэмэ, бэдзэогьум и 28-м илъэс 90-рэ хъущтыгъэ.

Тарихълэжьым ищыІэныгъэ гъогукІэ мэхьанэшхо яІагъ езыгъэджагъэхэм. Ахэм ащыщых Краснодар кІэлэегъэджэ институтым тарихъымкІэ ифакультет идеканыгъэу, профессорэу Г. П. Ивановыр, джащ фэдэу СССР-м тарихъымкІэ икафедрэ ипащэщтыгъэу, профессорзу М. В. Покровскэр.

Краснодар къэралыгъэ кlэлэегъэджэ институтыр къызеухым ыуж Адыгэ хэку краеведческэ музеир ары иlофшlэн зыщыригъэжьэгъагъэр, ащ нэужым комсомолым и Адыгэ хэку комитет пропагандэмрэ агитациемрэкlэ иотдел пащэ фашlыгъ.

1964-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу ШъхьакІумыдэ Аслъан ищыІэныгъэ Адыгэ къэралыгъо университетым епхыгъагъ. 1966 — 1969-рэ илъэсхэм В. И. Лениным ыцІэкІэ щыт къэралыгъо кІэлэегъэджэ институтэу Москва дэтым иаспирантурэ щеджагь. КПСС-м и Адыгэ хэку комитет илектор куп ыкІи обществэу «ШІэныгъэм» илъэсыбэрэ ар ахэтыгь. Научнэ коммунизмэм икафедрэу (нэужым политологием икафедрэу хъужьыгъагъэм) ихэхъоныгъэ и ахьышхо Аслъан хишІыхьагъ. 1986-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу ащ пэщэныгъэ дызэрихьагъ. ШІэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэ уафэшъыпкъэн зэрэфаемкІэ непи щысэтехыпІэу щытыщт.

ЦІыфхэр тхэкІыжьых, ау ахэм яшІушІагъэхэр, ягъэхъагъэхэр ащыгъупшэхэрэп... ШъхьакІумыдэ Аслъан Іофым, цІыфхэм, шыІэныгъэм фыщытыкІэу афыриlагьэмкlэ льэуж дахэ къыгьэнагъ. ЦІыф Іушэу, иІоф фэшъыпкъэу, гукІэгъоу, Іоф зыдишІэхэрэм ыкІи студентхэм екІолІэкІэ дахэ афыриІэу щытыгъ. ИІофшІэгъугъэхэм къызэраІотэжьырэмкІэ, Аслъан узы-Іэпищэу зыгорэ хэлъыгь: ежь зытетым нэмыкІэу зыкъэзгъэлъэгъонэу фаехэм ащыщыгъэп, джырэ уахътэм дыригъэштэни ылъэкІыщтыгъ, ащ дакІоуи тятэжъ пашъэхэм къытфагъэнэгъэ адыгэ хэбзэ дахэхэри икъоу зэрихьэштыгъэх.

Адыгэ къэралыгъо университетым щезыгъэджагъэхэм, ныбджэгъоу иlагъэхэм, истудентыгъэхэм анахьэу ар агу къы-

зэринагъэр Хэгъэгу зэошхом итарихъ епхыгъэ шІэныгъэлэжьэу ары. ИкІэлэцІыкІугьор зэо илъэсхэм атефэгъагъ, зэоуж щыІэкІэ къинри зэхишІагь. Студентэу зыщэтым къыщыублагъэу заом итарихъ изэхэфын пылъыгъ, Темыр Кавказым Хэгъэгу зэошхом илъэхъан иІофхэм язытетыгьэр гьэунэфыгъэнымкіэ, къэтхыхьэгъэнымкіэ, научнэ лъапсэ иІэу ар алъыгъэІэсыжьыгъэнымкІэ анахь Іофышхо зышІагъэхэм ащыщ. А Іофыгьор ары икандидат ыкІи идоктор диссертациехэри зыфэгъэхьыгъагъэхэр, дэгъу дэдэу диссертациит/ури къыгъэшъыпкъэжьыгъэх, тарихъ шІэныгъэхэмкІэ апэрэ докторэу ар Адыгеим инаучнэ щы акіэ хэхьагъ. Профессорэу Э. А. Шэуджэным къызэриющтыгъэмкlэ, «Аслъан тарихълэжь шъыпкъэу щытыгъ, Тхьэм ащ къыфигъэхъугъэм фэдагъ. Итворческэ юфшlэнкlи ищыlэныгъэкlи анахь лъэшэу зыдэлэжьэгъэ лъэныкъохэм ар ащыщыгъ».

ШъхьакІумыдэ Аслъан Іоф зыдишіэщтыгьэхэм, аспирантхэм ыкіи студентхэм лъэныкъо зэфэшъхьафхэмкіэ ишіуагьэ аригьэкіыщтыгь. Ежь къыдэхъугьэ шэнэу щытыгь зыхэт ціыфхэм афэгумэкіыныр. Ащ ишіуагьэкіэ Адыгеим инаучнэ-егъэджэн іофхэм апылъхэм азыфагу хэушъхьафыкіыгьэ чіыпіэ щиубытын ылъэкіыгь.

Профессорэу ШъхьакІумыдэм ишІэныгъэ, итворческэ ІофшІэн анахьэу къызхэщыгъэхэм ащыщых политикэ хъугъэ-шІагъэхэм язэхэфын ехьылІагъэу къыдигъэкІыгъэхэр.

Іофэу зыпыльым хэшіыкіышхо фыриізу, студентхэми адэгущыізн, зыгъэгумэкіхэрэр, къиныгъоу яізхэр зэхишіыкіынхэ ылъэкізу щытыгъ. Гуетыныгъэ хэлъэу, лекциеу къызаджэрэр ашіогъэшіэгьон нахь зэрэхъущтым тегъэпсыхьагъзу, ригъаджэхэрэм яупчіэхэм икъоу джэуапхэр зэраритыжыштхэм дэмышъхьахэу Аслъан щытыгъ.

А пстэуми анэмыкізу Шъхьакіумыдэ Аслъан классическэ музыкэм хэшіыкі дэгъу фыриіагъ, зэлъашіэрэ композитор ціэрыіохэм аусыгъэ произведение анахь дэгъухэр зыхэлъ фонотекэу ежь зэlуигъэкlагъэм рыгушхощтыгъ.

ЧІыпіэ зэжъу ифагъэхэм адеіэн ылъэкіыщтыгъ, хэкіыпіэ тэрэз іофым къыфэгъотыгъэным дэшъхьахыщтыгъэп, студентхэми агурыіощтыгъ, чіыпіэ гумэкіыгъо чіыпіэ ифэхэрэми адэгущыіэн, гъогу тэрэзым тырищэнхэ ылъэкіыщтыгъ.

ИныбжьыкІэгъум фехтованием пылъыгъ, краим ихэшыпыкІыгъэ куп хэтэу Ленинград щыкІогъэ Всесоюзнэ студент спартакиадэм ар хэлэжьэгъагъ ыкІи купэу зыхэтым апэрэ чІыпІэр къыщихьыгъагъ.

«Щытыгъ» пІозэ ащ фэдэ цІыфым игугъу пшІыжьыныр къин мэхъу. Сыда пІомэ цІыф-хэри щыІэныгъэри ащ лъэшэу шІу ылъэгъущтыгъэх, зы нэфынэ дахэ горэ ынэгу ренэу къыкіихыщтыгъ. Иунагъуи фэшъып-къагъ.

ШъхьакІумыдэ Аслъан Сетэ ыкъор Іоф дэзышІагьэхэм, иныбджэгъугьэхэм, ригьэджагьэхэм ащымыгъупшэу бэрэ агу илъыщт. Профессорэу ШъхьакІумыдэ Аслъан фэдэхэр цІыфхэм шІукІэ бэрэ агу къэкІыжьых.

ЖАДЭ Зуриет, политическэ шіэныгъэхэм-кіэ доктор, профессор.

ЛАУШЭ Светлан, философие шіэныгьэхэмкіэ доктор, профессор.

ПЭКІЭШХО Нурбый, тарихъ шіэныгъэхэмкіэ доктор, профессор.

Мэфэхьаблэ икІэлэцІыкІухэр

зэнэкъокъугъэх //

Зихэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэм и Мафэ ехъулІэу къуаджэу Мэфэхьаблэ икІэлэцІыкІухэм
спорт зэнэкъокъухэр
ащыфызэхащэгъагъэх.

Хэбзэшіу зэрафэхъугъэу, Іофтхьабзэм кіэщакіо фэхъугъэх къэзыгъэзэжьыхэрэр щыіэныгъэм хэгъэгъозэжьыгъэнхэмкіэ Гупчэу Адыгеим щызэхэщагъэр, АР-м лъэпкъ Іофхэмкіэ, Іэкіыб

къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыря зэпхыныгъэхэмк зык и къэбар жъугъэм иамалхэмк зи Комитет, АР-м физкультурэмк зык и спортымк зи Комитет.

КІэлэціыкіухэм язэнэкъокъу къызэіуихыгъ къэзыгъэзэжьыгъэхэр щыіэныгъэм хэгъэгъозэжьыгъэнхэмкіэ Гупчэм ипащэу Гъукіэлі Асхьад. Ащ шіуфэс гущыіэхэмкіэ къызэхэхьагъэхэм зафигъэзагъ: «Хэку къэгъэзэжьыныр мыгъэ илъэс 26-рэ

хъугъэ зызэшІотхырэр. Непэ кІэлэцІыкІухэм анахьэу тынаІэ атетэгъэты. Хабзэ тфэхъугъэу илъэс къэс спорт зэнэкъокъухэр ахэм афызэхэтэщэх. Ащ пшъэрылъыбэу иІэхэм ащыщ зэкъошныгъэ-блэгъэныгъэр гъэпытэгъэныр».

Мэфэкіым ипэгьокізу зихэку къззыгъззжыыгъэхэм якіэлэціыкіухэм афызэхащэгъэ Іофтхьабзэм къуаджэм дэсыр зэкіз къекіоліагъ. Зэнэкъокъухэм кіэлэціыкіу 30 фэдиз ахэлэжьагъ. Чэфым зэрихьэхэу сабыйхэр къызэпэчъагъэх, къулайныгъзу ахэлъыр къагъэлъэгъуагъ. Ахэм язэфэхьысыжьыр гъэнэфагъэ — зэкъошныгъэм

текІоныгъэр къыдихыгъ. Джэгунхэм ахэлэжьэгъэ кІэлэцІыкІу пэпчъ шІухьафтынхэр аратыгъэх.

Мэфэкі Іофтхьбазэм хэлэжьагъ къэшъокіо ансамблэу «Мыекъуапэ инэфылъэхэр». Ащ ипрограммэ ягуапэу ини ціыкіуи еплъыгъ, бэрэ Іэгу афытеуагъэх.

Мэфэхьаблэ щыпсэурэ Цэх Мейса икіэлэціыкіоу Алан зэнэкьокьухэм ахэлэжьагь. «Непэрэ зэхахьэм фэдэм кіэлэціыкіухэр епсыхьэх, зыкіыныгьэ ахельхьэ, адыгабзэкіэ мэгущыіэх, льэпкъым рэгушхох. «Тхьашьуегьэпсэу» ясюмэ сшюигьу Іофтхьабзэм икіэщакіохэм», къыіуагь Мейса.

Мэфэхьаблэ иадминистра-

цие ипащэу Хьасани Мыхьамэт къызэриlуагъэмкlэ, непэ чылэм унэгъо 83-рэ щэпсэу, зэкlэмкlи нэбгырэ 300 мэхъух, сабыеу ахэтыр нэбгырэ 70-рэ.

Ащ игуапэу хигъэунэфыкіыгъ: «Чылэм мэфэкіэу дэтым егъэгушіох, осэ ин фашіы. Ящыіакіэ нахьышіу зэрэхъущтым, лъытэныгъэ азыфагу илъэу зэрэщызэдэпсэущтхэм, гъэхъагъэхэр ашіыхэзэ мамырэу зэрэлэжьэщтхэм пылъых. Тихэку тисэу лъэпкъым итарихътисабыйхэм ятэгъашіэ. Хэкужъым фэбэныгъзу къытфыриіэр зэхэтэшіэ».

. ЛЪЭПШЪЫКЪО Фатим.

ТхакІоу Цуекъо Джахьфар къызыхъугъэр илъэси 100 мэхъу

ИгъашІэ щигъэшІуагъэр иныдэлъфыбз

ГьашІэу сиІэм икъэгъагъэу Ныдэльфыбзэм сыкъефапэ, Сянэ гупсэм псэ сфишІыгъэу Сыбзэ згъашІоу сэгъэлъапІэ.

Мы усэм пхырыщыгъэ гупшысэ лъэшым фэшъыпкъэу Джахьфар щэlэфэ лэжьагъэ. Иадыгэ лъэпкъ, иныдэлъфыбзэ афыриlэ фэщэныгъэр, шъыпкъагъэр итхылъеджэхэм зэрахилъхьащтым, зэранигъэсыщтым мыпшъыжьэу, ежь иамалкlyaчlэ къызэрихьэу пылъыгъ.

Цуекъо Джахьфар итворческэ гьогушхо инкІэ адыгэ литературэр ыгъэбаигъ: анахьэу икlасэу ыкlи ыгъатхъэу ытхыщтыгьэхэр кіэлэціыкіу усэхэр ары, ахэм фэбэгъэ-шъэбэгъэ ин зэрахэлъыр, зэрэгьэшІэгьонхэр, зэрэнэфаІохэр, зэрэІорышІэхэр зэхишІапэу, сабыйхэр ыгу зэрэпэблагьэхэр къыуагъашІэу бэ ытхыгъэр. Ау пщыгъупшэ мыхъущтыр кІэлэцІыкІухэм ямызакъоу, «инымэ» апаий ытхыгьэр зэрэбэр ары. Прозаикэу, усакІоу, сценаристэу, журналистэу Цуекъо Джахьфар адыгэ литературэм хьалэлэу щылэжьагь, итхыгьэ зэфэшъхьафхэмкІэ лъэпкъ гупшысэр ыгъэбаигъ. ИкІыгъэ лІэшІэгъум ыгузэгухэм къащегъэжьагьэу усэхэр, зы едзыгьо хъурэ пьесэхэр, очеркхэр, рассказхэр, документальнэ повестьхэр зэпымыоу гьэзетхэм, журналхэм ащ къащыхиутыщтыгъэх, тхылъ шъхьафхэри къыдигъэкІыщтыгъэх, жанрэ пстэумкІи ар тхэщтыгьэ.

Цуекъо Джахьфар ытхыхэрэр 1948-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу къыхиутыщтыгъэх. Адыгабзэкlэ ыкlи урысыбзэкlэ тхылъ 30-м нахьыбэ къыдигъэкlыгъ. Адыгабзэкlэ къыдигъэкlыгъэхэр: зы къэшlыгъо хъурэ пьесэхэу «Іэшъхьэтет нэпцl», «Шъхьэр нэкlымэ», усэхэр зыдэт сборникхэу «Сыина, сыцlыкlya?», «Тихьаблэ кlалэхэр», художественнэ-документальнэ повестьхэу «Мыжъор зыщыстырэм», «Гвардейцэм исэшху», «Корпусым ипарламентер».

УрысыбзэкІи тхакІом итхыльхэр къыдэкІыгьэх. Гупчэ тхыль тедзапІзу «Детская литература» зыфиІорэм къыщытырадзагьэх «Хитрый Мос», «Дедушкина внучка», «В долине чудес», мы

аужырэр эстоныбзэкІи къыдэкІыгъ. Джахьфар итхылъэу «Земля предков» зыфиюрэр Москва, 1982-рэ илъэсым тхылъ тедзапізу «Современникым», тхылъ тедзапізу «Советская Россия» зыфиюрэм тхылъэу «Для чего большие уши» къащыдэкіыгъэх. Краснодар къыщыхаутыгъэх «Возвращение», «Большое гнездо», «Я не трус» ыкіи «Новый дом».

ТхакІом зэдзэкІын ІофшІагъэхэри иІэх. Г. Х. Андерсен ипшысэу «Дикие лебеди», И. Винокуровым итхылъэу «Пешком на полюс» зыфиІохэрэр адыгабзэм ригъэ-кІугъэх.

Цуекъо Джахьфар Бязрыкъо ыкъор Теуцожь районым ит къуаджэу Хьальэкъуае бэдзэогъум и 27-м, 1924-рэ илъэсым къыщыхъугъ. Къоджэ еджапІэр къызеухым, колхозым Іоф щишІагъ. ЕтІанэ Мыекъопэ кІэлэегъэджэ институтыр къыухыгъ. 1957 — 1960-рэ илъэсхэм М. Горькэм ыцІэкІэ щыт Литературнэ институтым щеджагъ.

Цуекъо Джахьфар Андырхъое Хъусен ыціэкіэ агъэуцугъэ премием илауреатыгь, УФ-м ижурналистхэм я Союз ыкіи Адыгэ тхакіохэм я Союз ахэтыгъ.

ТхакІор адыгэ литературэм анахь зэрэщашІагъэр ихудожественнэ кІэлэцІыкІу тхыгъэхэр ары. Сабыйхэм ядунай тхакІом гукІэ ришІыкІыпэу, ахэм ягукъэбзагъэ, яхьалэлыгъэ итхыгъэхэм ащык Іигъэтхъыгъ. Тхак Іор психолог шъыпкъэу къычІэкІыгь: цІыкІу дэдэхэми, нахь такъырхэми яюкіэ-шіыкіэхэри, ныдэлъф шэнэу ахэлъхэри кІэзыгъэнчъэу ышІэхэу ыкІи инэплъэгъу ахэр сыдигъуи зэритыгъэхэм кІэлэцІыкІухэм апае усэхэр, пшысэхэр, поэмэхэр ытхынхэмкіэ лъэшэу ишіуагъэ къэкіуагъ. КІэлэцІыкІу поэзиемкІэ гущыІэ зэпэжъыу зэблэдзыгъэ закъор икъурэп, ащ купкІ имыІэмэ, сабыир ыгъэдаІоу, гурыІогьошІоу ыкІи бзэ къабзэкІэ мытхыгъэмэ. Мы пшъэрылъ иныр Джахьфар зэшІуихыгь.

Сыина, сыцІыкІуа?

ШкІэ нэтІэфыр къэсфыжьыщтмэ, Сэ сыин, сэ сыин. Чэтжъыемэ шкъун ястыщтмэ, Сэ сыин, сэ сыин. Хьакъу-шыкъухэр Іусхыжьыщтмэ, Сэ сыин, сэ сыин,
Сянэ ренэу джар къысею.
Ау Псэкъупсэ сыхэхьащтмэ,
Сэ сыціыкіу, сэ сыціыкіу.
Сянэ ренэу джар къысею.
Сшіэн слъэкіырэп ным ишапхъэхэр.
Шапхъэр сэштэшъ, зэсэгъапшэ:
Сэ сыиными — метрэ закъу,
Сэ сыціыкіуми — метрэ псау!
Сыина, сыціыкіуа?

Къытэшlэкlыгъэ дунаир кlэлэцlыкlухэм аригъашlэмэ, шlу аригъэлъэгъумэ шlоигъоу тхакlом псэушъхьэхэм, къолэбзыухэм, чlыопсым яхьылlэгъэ усэхэр бэу ытхыгъэх.

Ачъэжъ бжъакъор

Гъогум темыхьэу, Хьасэр ыутэу, Ачъэжъ бжъэкІыхьэр Ренэу мэзекІо. Ыбжъэ рыпагэу, Лъагэу ыІэтэу, Бэмэ афельы, Бэмэ атекІо. Ауми чъыгаер ЗыкІи щымыщтэу, Игъогу темыкІэу Ыпэ къеуцо. Губжыгъэу еплъышъ, Чъыгаем ео. Ащ щегъэжьагъэу Ачъэжъыр бжъакъо.

Цуекъо Джахьфар икІэсагъэх сабыйхэр, кІэлэцІыкІухэр ыкІи ыгу ахэр щигьэшІуагьэх. 2014-рэ ильэсым (ежь тхакІор зыщымыІэжьыр шІукІае шІагьэу), Адыгэ тхылъ тедзапІэм урысыбзэкІэ Джахьфар иусэхэр, пшысэхэр, поэмэр зыдэтхэ итхылъэу «Длинная дорога» зыфиюорэр къыдигъэквыгъ, ар тхаквор къызыхъугъэр илъэс 90-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъагъ. Щэч хэлъэп Джахьфар ипроизведение зэфэшъхьафхэмкІэ тилъэпкъ литературэ хахъо зэрэфишlыгъэм, адыгэ гущыlэр зэриухъумагъэм. Щыlагъэмэ, ыныбжь илъэси 100 хъущтыгъэ. Иадыгабзэ ыгъашіоу, ыіэтэу щыіэгъэ тхакІор зые адыгэ лъэпкъым илъапІ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Pocceru Kyasub

ЗяшъумыгъэгъапцІ, шъуафэсакъ

«Россети Кубань» зыфиюрэ компанием ыцыкы цыфхэр агьапцыхэзэ бзэджэшыгьэ зезыхьэхэрэм япчьагьэ нахыбэ хьугьэ.

ЦІыфхэм телефонкІэ афытеох, электроэнергиеу агъэстыгьэр зыфэдизыр къэзыгъэлъэгьорэ псэуалъэр (счетчикыр) афагъэуцущтэу е афызэблахъущтэу араю, къэралыгъо фэюфашіэхэм япортал «унэе кабинетэу» щагъэпсыгъэр къызэрэзіупхыщт паролым кізупчіэх. Нэужым ар бзэджэшіагъэ зэрахьэзэ зэрагъэфедэщтыр нафэ.

Шъунаlэ тешъотэгъадзэ, «Россети Кубань» иlофышlэхэр зыкlи ащ фэдэ къэбар кlэупчlэхэрэп. Счетчикым пlалъэу иlэр икlыгъэмэ е кlэу гъэуцугъэн фаемэ ыпкlэ хэмылъэу а фэlофашlэр агъэцакlэ. Етlани къыхэгъэщыгъэн фаер план гъэнэфагъэм тетэу loфшlэнхэр зэрэзэшlуахыхэрэр ары.

Компанием Іоф щызышІэ-

хэрэм ар къэзыушыхьатырэ тхылъэу пащэр зыкlэтхэжьыгъэр аlыгъ, ащ ацlи, алъэкъуацlи, ятэ ыцlи, иlэнатlи итхагъэх.

Зыгорэкіэ шъумышіэрэ ціыф къышъуфытеуагъэу, ар мыцыхьэшіэгъоу шъуегуцафэмэ, «Россети Кубань» «илиние плъыр» ителефон шъутеон шъулъэкіыщт. *Мары номерыр:* 8-800-220-0-220. Ащ ыпкіэ хэлъэп.

ХЬЭЛАЩТЭ Фади:

«Си ЧІыгу гупсэ кІуачІэ къысеты»

Иорданием ит къуаджэу зэгорэм адыгэ нэмык зыдэмысыщтыгъэ Уадсирым Хьэлащтэ Фади къыщыхъугъ. Унэгъо Іужъу зыщапІугъэр. Шъэожъые цІыкІур лъэшэу зыфэщэгьэгьэ ятэжъым адыгэ пшысэхэр, таурыхъыжъхэр бэу къыфиlуатэщтыгъэх. Нахь такъыр зэхъум, ежьми тэтэжъым упчІэхэр ритыхэу ригъэжьагъ. Ау ежь-ежьырэу зыгорэхэм яджэн, ягупшысэн ылъэкІы зэхъур ары а Хэгъэгу дэхэ дэдэу пшысэхэм ахэгъэщагъэу тэтэжъым зигугъу къышІырэр Адыгэ ЧІыгур арэу зэрэщытыр къыгурыloy зыригъэжьагъэр.

Адыгэ еджапізу принцэу Хьамзэм ыціэкіэ щытыр Фади къыухыгъ. Ары адыгабзэкіэ тхэкіэ-еджакіэ зыщызэригъэшіагъэри. А еджапіэр Иорданием и Адыгэ Шіушіэ Хасэ икъутамэу щыт.

– Сятэ кІэлэцІыкІухэр адыгэ къашъохэм афигъасэщтыгъэх, — къеlуатэ Фади. — *Ащ ыуж* сэри згъасэхэ хъугъэ. Адыгэ фольклорым дэгьоу зыщызгьэгьозэгьагь. Адыгэхэм тарихь гьогоу къак Гугъэм фэгъэхьыгъэ тхылъыбэми сяджагъ. Сятэ Уадсирым и Адыгэ Хасэ игъэцэкІэкІо комитет хэтыгъэти, бэрэ сыздищэщтыгь. Хасэм хэт нахьыжъхэм саюфытэмэ, сыгушюу, псынкі у яльэіу зэрэзгъэцэк Іэщтым, зэрэзгъэрэзэщтхэм сыпыльыгь. Кьогьупэ горэм сыкъотІысхьэти, адыгэбзэ къабзэкІэ зэрэзэдэгущыІэхэрэм сигъатхъэу сакІэдэІукІыщтыгъ.

Еджапіэм сычіэсызэ адыгэ фольклор ансамблэм сыхэхьэгьагь. Сиціыкіугьом къыщегьэжьагьэу адыгэ орэдхэм, адыгэ мэкьамэхэм сядэіуныр сикіэсагь. Нэужым сэр-сэрэу пщынэм къезгъэіонэу зызгъэсагь, фортепианэми мыдэеу сіэ екіу.

Синыбджэгъухэри, сызхэтхэри, сыздеджэхэрэри зэкlэ адыгагъэх пlоми хъущт. Мэфэкl мафэхэми, шъыгъо мафэхэми тызэхахьэщтыгъ. Тызхэс лъэпкъым ренэу шlукlэ, дахэкlэ тыкъыхэщынэу тыфэягъ.

— Фади, джыдэдэм сыгу къэкlыжьыгъэр «ныбжьыкlэхэм

ЩыІэх цІыфхэр янэжъ-ятэжъхэм къафаІуатэщтыгъэхэр пытэу зыгу изыубытагъэхэу ыкІи зищыІэныгъэ гьогу ахэм атетэу зыгъэпсымэ зышІоигьохэр. Непэ нэІуасэ шъузыфэсшІыщт адыгэ кІэлэ хъупхъэу Фади ахэм ащыщ.

ежь-ежьырэу агъэуцугъэ спектаклым шъуеплъынэу шъукъырагъэблагъэшъ, неущ мыщ фэдэ унэм шъукъекІуалІ» къызытаюм, кіэлэціыкіу іыгъыпіэм Іут бзылъфыгъэхэм тІэкІу тызэрехъырэхъышэгъагъэр ары. «КІэлэеджакІомэ къашІышъуна спектаклэ?» тІогьагьэ. А льэхъаным сэри Иорданием сыщы агъ, Уадсирым дэс си ахьылхэм адэжь сисыгь. Илъэси 5 — 6 зыныбжь кІэлэцІыкІухэр еджапІэм фэзгъэхьазырыщтыгъэх, адыгабзэр аlулъэу ащ чахьэхэмэ ишуагьэ къызэрэкІощтым къыпкъырыкІыхэзэ а кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэу принцэу Алый ыцІэ зыхьырэр къызэІуахыгъагъ.

Тіоу зэтет унэм иапэрэ къат кіэлэціыкіу Іыгъыпіэу щытыгь, ятіонэрэр — Адыгэ Хасэм иягъ. Хасэмрэ еджапіэм Іоф

щызышІэхэрэмрэ бэрэ тызэІукІэщтыгь, тызгьэгумэкІырэ Іофыгьохэр зэрэзэшІотхыщтхэм тызэдяусэщтыгь. Ащ фэдэ зэ-ІукІэхэм кІэлэ Іэпс-льэпс хъупхъэу Фади ащыслъэгьоу къыхэкІыщтыгь. Ащ ихъупхъагьэкІэ гу лъымытэнэу щытыгъэп.

Къэсыгъ спектаклыр къызщагъэлъэгъощт мафэр. Кавказ заом илъэхъан лъэпкъым къинышхоу пэкlэкlыгъэм изы пычыгьо гум лъыІэсэу, тызэмыжэгъэ зэхашІэхэр тагъэшІыхэу кІэлэ ныбжьыкІэхэм къагъэлъэгъуагъ. Ны-тыхэри, Хасэм хэтхэри, нэмыкІэу къекІоліагъэхэри ахэм лъэшэу Іэгу афытеуагъэх, зыгу зэхигъэхьагъэхэри къахэкІыгъэх. Нэужым нафэ къысфэхъужьыгъагъ сценариер зытхыгъэри, зыгъэуцугъэри Фадиеу зэрэщытыр. Ежь зыфэгъэзэгъэ рольри кlалэм гум лъыlэсэу къышlыгъагъ.

А лъэхъаным гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредакторыгъэр ХьакІэмызэ Биболэт (Тхьэм джэнэт къырет). Адыгэ кlалэхэм агъэуцугъэ спектаклым фэгъэхьыгьэу ситхыгьэ гьэзетым къырагъэхьанэу Мыекъуапэ къакІорэ горэм къыздезгъэхьынэу исхъухьагъ. Ар зыхъугъагъэр 1997рэ илъэсыр ары. Гъэзетэу къызэрыхьагъэр зыlэкlэсэгъэхьажьым, кlалэр лъэшэу гушlогъагъ: «СипІэшъхьагъ дэпкъым пыслъэнышъ, къихьэхэрэр къысэхъуапсэхэу пызгъэлъэгъэщт» ыІогьагь.

Адыгеим къэзгъэзэжьи сызыјутыгъэ «Адыгэ макъэм» сыјухьажьыгъэу Іоф сшіэзэ, мафэ горэм автобус къэуцупіэм сыјутэу спэмычыжьэу зызыплъыхьэрэ кіалэу щытым

сынаІэ тесыдзэнэу хъугъэ. Лъэш дэдэу Фади фэзгъэдагъэти, «Е Аллахь, нэбгыриту зэфэдэу мэхъу аlуагъэ паекlэ, мощ фэдизэу нэбгыритүү зэфэдэн ылъэкІына?!» — сыгукІэ сыздэгущыІэжьы. ЕтІанэ сшъхьэ къихьагь: «Фади!» сІони сыджэнышъ, къэмысысымэ, сыхэукъуагъ. Гу тесшіыхьи, кіалэм ыцІэ къызысэІом, ащ лъыпытэу гушІозэ къысэчъэлІагъ. Ежьыри мэгушІо, сэри сэгушІо, упчІэхэр тесэтакъох. Гу тыришіыхьи, Адыгэ Чіыгум щеджэнэу къызэрэкІуагъэм пае сыщэтхъу...

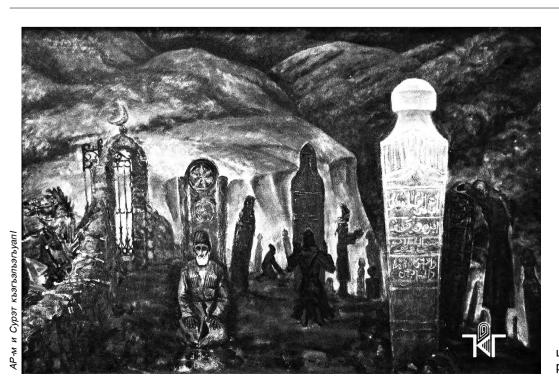
Ащ ыуж илъэс 25-рэ фэдиз тешІэжьыгь. Іо хэльэп, къиныбэми кlалэр яутэлlагъ: узэрысыщтыр, узщеджэщтыр, Іоф зыщыпшІэщтыр — макІа щыІэныгъэм уапашъхьэ къыригъэуцон ылъэкІыщт Іофыгьохэр?! Ащ фэгъэхьыгъэу упчІэ зесэтым, мары Фади къысиlуагъэр: «Си Чыгу гупсэ ижьы ІэшІурэ ипсы къэбзэ гъуаткІорэ апеІэн зи щыІэп. Адыгэ Республикэ тиІэ хъугъэ, адыгабзэр къэралыгъуабз, тилъэпкъ быракъ Іофшіапіэхэм ыкіи еджапіэхэм ащэбыбатэ. Къыздэхъугъэ щыІэмэ, кІуачІэ къысэзытыгъэр, сыгу къэзыІэтыгъэр си Адыгэ ЧІыгу».

Непэ Фади гуфит-шъхьафитэу, ятэжъхэм яосыетхэм афэшъыпкъэу Адыгеим щэпсэу. Адыгэ къэралыгъо университетыр къыухыгъ, сэнэхьатэу инженер-компьютерщикыр зэригъэгъотыгъ, аспирантурэми социологие льэныкъомкіз чізхьэгъагъ, ау къыухынэу хъугъэп.

2020-рэ илъэсым Урысыем игражданствэ Фади иlэ хъугъэ. Непэ ежь иунаеу офис егъэлажьэ, зи Хэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэхэм яфэlо-фашlэхэм язэшlохын пылъ. Илъэси 2-кlэ узэкlэlэбэжьмэ, Иорданием и Адыгэ Шlушlэ Хасэ иофициальнэ лlыкloy Адыгэ Республикэм щыlэнэу ар агъэнэфагъ. Унэгъо дахи ышlагъ, адыгэ шъхьэгъусэу иlэр Хьакурынэхьаблэ щыщ.

Непэ Фади тыфэльаlо иунагьо бэгьонэу, и Хэкужъ фыриlэ шlульэгьур исабыйхэми ахильхьанэу, теубытагьэ хэльэу гьэхьэгьакlэхэм кьафэкlонэу!

ТХЬАРКЪОХЪО Сафыет.

Къэгъэлъэгъонык Іэм зыфегъэхьазыры

Бэдзэогьум и 30-м, Хэкужьым къэзыгъэзэжьыгъэм и Мафэ ипэгьокІэу, «Кавказ хэхэсхэр» (Кавказская диаспора) зыцІэ къэгъэлъэгъон АР-м и Сурэт къэгъэлъэгъуапІэ къыщызэІуахыщт. Живописым, графикэм ыкІи нэмыкІ художественнэ шъуашэхэм арылъ ІофшІэгъэ 70-рэ фэдиз ащ хэхьащт.

Мыщ фэдэ къэгъэлъэгъоныр шышъхьэlум и 1-м ехъулlэу зэхащэныр республикэмкlэ хабзэ хъугъэ. Шъугу къэдгъэкІыжьын, а мафэм, 1998-рэ илъэсым, Косово къикІыжьхи апэрэ адыгэ хэхэсхэр хэкужъым къихьажьыгъэх. Ащ къыщегъэжьажьэу шышъхьэІум иапэрэ мафэ зи Хэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэхэм я Мафэу республикэм щыхагъэунэфыкІы ыкІи Адыгеим итарихъ ащ чІыпІэ ин щеубыты.

Адыгэ культурэр къэухъумэгъэным, хахъо егъэшІыгъэным ыкІи зэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм къэгъэлъэгъоныр афэлажьэ. Мафэм сыхьатыр 3-м ар къызэІуахыщт. ШІоигъоныгъэ зиІэхэр зэкІэ ащ рагъэблагъэх.

АНЦОКЪО Ирин.

Дзюдо

Мыекъуапэ щык Гощтых

Шышьхьэlум и 10-м, физкультурникым и Мафэ тефэу, Адыгэ кьэралыгьо университетым испортивнэ ордэунэу Кобл Якьубэ ыцlэ зыхьырэм дзюдомкlэ зэнэкьокьухэр щыкlощтых, ахэр Континентальнэ лигэмкlэ апэрэ едзыгьоу 2024-рэ ильэсым рагьэкlокlырэм кьадыхэльытэгьэщтых.

Урысыем ыкІи ІэкІыб къэралхэм къарыкІыщтхэ хъулъфыгъэ командэхэр ары ащ хэлэжьэщтхэр, ащ пае дунэе зэнэкъокъукІэ ахэр агъэкІощтых.

Урысыем дзюдомкіэ ифедерацие ипроект 2023-рэ илъэсым ытіупщыгь, мыгьэ ащ зэльашіэрэ спортсменхэр хэлажьэх,

чыпізу къыдахын алъэкіыщтхэми, шіухьафтынэу илъыщтхэми ахагъэхъуагъ. Едзыгъуитіумкіэ финалым ихьащтхэр дивизионипліымэ къащылъэгъощтых: «Кавказыр», «Къокіыпіэр», «Гупчэр» ыкіи «Динамэр».

Адыгэ Республикэм дивизионэу «Кавказыр», «Олимпийскэ

чемпионэу Мудрэнэ Бислъан» зыфиlохэрэр ригъэкlокlыщтых. Къыблэ Урысыем ыкlи lэкlыб хэгъэгу благъэхэм къарыкlыщт клубнэ команди 8 текlоныгъэм фэбэнэщтых.

Зэнэкъокъухэм афэшъхьафэу спортивнэ хъугъэ-шlагъэм тренировкэхэр, бэнакlэхэм якъэ-

гъэлъэгъон къыделъытэх. Апэрэ бэнэгъухэр пчэдыжьым сыхьатыр 9-м рагъэжьэщтых. Турнирыр мэфэк! шlыкlэм тетэу сыхьатыр 5-м ыныкъом къызэlуахыщт, финалым ихьагъэхэм бэнэгъухэр сыхьатыр 5-м аублэщтых. Зэlукlэхэм яплъынэу фаехэр ыпкlэ хэмылъэу ордэунэм чlэхьанхэ алъэкlыщт.

Апэрэ едзыгъом текІоныгъэ къыщыдэзыхырэмэ атырагощэщт шІухьафтыныр сомэ миллиони 5-рэ мин 600-рэ мэхъу. Дивизион пэпчъ анахь лъэшэу зыкъэзыгъэльэгъогъэ командэ тІурытІу Лигэм ифинал ихьащтых. ПэшІорыгъэшъ чэзыухэм ящэнэрэ чІыпІэхэр къащыдэзыхыгъэхэр финал цІыкІум щызэнэкъокъущтых, ащ шІухьафтынэу сомэ миллион илъыщт.

Шъугу къэдгъэкІыжьын, 2023-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ апэрэ чэзыум изэнэкъокъухэу зэхащэгъагъэхэм къалэу Грознэм икомандэу «Ахмат» текІоныгъэр къыщыдихыгъагъ, ятІонэрэ чІыпІэм уцугъэр клубэу «Урал — КъохьэпІэ Сыбырыр» (Екатеринбург), ящэнэрэр — «СОРБИС» (Москва) ыкІи «Локомотив» (Налщык).

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзы- гъэкІырэр:

АР-м лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкьэгьухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр:

385000 къ. Мыекъуапэ, ур. Крестьянскэр, 236

> Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197. Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79

Редакцием авторхэм къаІихырэр А4-кІэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкІэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сагырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цІыкІунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием

зэкІегъэкІожьых. E-mail: adygvoice@ mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

УФ-м хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтын-хэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

АО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 4489 Индексхэр П 4326 П 3816 Зак. 1262

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахьтэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгьэхэ уахьтэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаІэр

МэщлІэкьо С. А.

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр

ЖакІэмыкъо А. 3.

Футболыр

Адыгеим и Кубок фэбэнэщтых

Зэнэкъокъухэм команди 6 ахэлажьэ: «Мыекъуапэ», «Асбир» (Адыгэкъал), «Кощхьабл», «Кавказ-Адэмый» (Красногвардейскэ район), «Урожай» (Мыекъопэ район), «Чэчэнай» (Теуцожь район). Пхъэдзым къызэригъэлъэгъуагъэм тетэу, шышъхьэlум и 3-м финалым ихьанхэм фэшl селоу Красногвар-

дейскэм щызэlукlэщтых командэу

къэнэфагъэх.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Сов Хасэм и Кубок зэрылъ зэнэкъокъухэм

яапэрэ едзыгьо зыщырагьэкlокlыщт мафэхэр

«Кавказ-Адэмый» зыфиюрэмрэ «Мыекъуапэмрэ». Шышъхьэрум и 4-м финалныкъом иешргъухэр щырщтых, Пэнэжьыкъуае щызэдешращтых «Чэчэнаимрэ» «Асбир» зыцрэмрэ. А мэфэ дэдэм поселкэу Тульскэм щешращтых джырэкра Адыгеим и Кубок зыркрэть «Урожай» зыцрэмрэ «Кощхьаблэмрэ». Зэкрэ ешрэгъухэр пчыхьэм сыхьатыр 6-м аублэщтых.